

บทที่ 1

บทนำ

ข้าวสาลี (*Triticum aestivum* L.) ได้รับการนำเข้ามาทดลองปลูกในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2477 ที่โรงเรียนกสิกรรมแพร่ และที่ตำบลวังดิน อำเภอท่าม่วง จังหวัดแพร่ โดยนายอารยันต์ มั่นยี่กุล (บริบูรณ์ และพิชกุล, 2525) ผลปรากฏว่าข้าวสาลีที่เข้ามาทดลองปลูกขึ้นได้งอกงามดี ต่อมามีการนำไปปลูกเป็นพืชทดแทนการปลูกยาสูบ เนื่องจากมีปัญหาการเกิดโรคระบาดกับยาสูบที่สถานีเบ่มใบยาบ้านจ้อง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และได้ขยายไปสู่เกษตรกร ซึ่งได้มีการปลูกเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในปี 2507 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ดำเนินโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี อันประกอบด้วยตัวแทนจากกรมกสิกรรม กรมการข้าว โรงงานยาสูบ กรมการปกครอง กรมประชาสัมพันธ์ และบริษัทยูไนเต็ตฟลาวมิลล์ จำกัด ได้ช่วยผลักดันให้มีการปลูกข้าวสาลีขึ้นในภาคเหนือ ในราวปีพ.ศ. 2510 มีพื้นที่ปลูกประมาณ 7,000 ไร่ หลังจากนั้นพื้นที่ปลูกข้าวสาลีก็ลดลงเรื่อย ๆ จนเหลือประมาณ 1,000 ไร่ ในปัจจุบัน (ทองจิตร, 2525) ทั้งนี้ เพราะในอดีตไม่สามารถที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรขยายการผลิตข้าวสาลีเพิ่มขึ้นได้ เนื่องจากพันธุ์ข้าวสาลีที่มีอยู่ในขณะนั้น ให้ผลผลิตและคุณภาพต่ำ ไม่ตรงตามความต้องการของโรงงานไม่แป็ง ต้นทุนการผลิตสูงไม่สามารถแข่งขันราคากับการนำเข้าจากต่างประเทศได้ และพื้นที่ที่จะทำการผลิตนั้นเกษตรกรมีพืชเศรษฐกิจอื่นที่ทำการรายได้สูงกว่าข้าวสาลี จึงไม่สนใจให้เกษตรกรทำการผลิต (กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร, 2528)

ในด้านความก้าวหน้าทางวิชาการ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2485 เป็นต้นมาได้มีการนำพันธุ์ข้าวสาลีจากต่างประเทศเข้ามาปลูกทดสอบในสถานีทดลองของกระทรวงเกษตร และในสถานีทดลองยาสูบ ของกระทรวงการคลัง จนในปัจจุบันได้มีโครงการวิจัยร่วมระหว่างสถาบันต่าง ๆ ซึ่งได้รวมตัวกันอย่างมีขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมข้อเสนองานวิจัย การทำต้นศึกษาแปลงปลูกใน

ต่าง ๆ และการเสนอรายงานอย่างต่อเนื่อง สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันฝึกอบรมและวิจัยการเกษตรลำปาง โครงการไร่นาสวนผสม ห้วยสีทน และ CIMMYT (Centre International De Mejoramiento De Maiz Y Trigo) จนกระทั่งได้ข้อมูลที่สามารรถนำออกเผยแพร่สู่เกษตรกรได้ (ดำรง, 2525)

ในด้านความสำคัญทางเศรษฐกิจของข้าวสาลีนั้น ในปัจจุบันความต้องการบริโภคข้าวสาลีในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ข้าวสาลีแบบต่าง ๆ ของคนไทยเฉลี่ยคนละ 4 กิโลกรัม/ปี และอัตราการบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 9 ต่อปี (เพชรรัตน์, 2529) ทำให้มีการนำเข้าข้าวสาลีในรูปแบบเมล็ดและผลิตภัณฑ์ข้าวสาลีปีละประมาณ 1.5 แสนตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 798 ล้านบาทต่อปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2529) ทำให้สูญเสียเงินตราต่างประเทศในปีต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

จากความสำคัญของข้าวสาลีที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ และจากความก้าวหน้าทางวิชาการเกษตรที่มีมาตามลำดับ รัฐบาลโดยการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับกรมวิชาการเกษตรได้วางเป้าหมายจะดำเนินการส่งเสริมไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 แล้ว จะมีพื้นที่ปลูกข้าวสาลีในประเทศ 325,000 ไร่ มีผลผลิตข้าวสาลี 65,000 ตัน สามารถทดแทนการนำเข้าร้อยละ 30 (กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร, 2529)

ความเป็นไปได้ของการผลิตข้าวสาลีทดแทนการนำเข้าภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันนี้ เป็นไปได้ค่อนข้างน้อยมาก (สุกิจ, 2525) แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากมีการปรับปรุงคัดเลือกพันธุ์และเทคโนโลยีในการเพาะปลูกให้ผลผลิตต่อไร่สูงทัดเทียมกับประเทศส่งออกได้ เมล็ดมีคุณภาพสูงได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของโรงงาน และมีการประกันราคาเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรผู้ปลูกด้วยก็จะทำให้เกษตรกรยอมรับ และทำการเพาะปลูกกันมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากนโยบายการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีจากรัฐบาลแล้ว ยังมีปัจจัยอีกหลายประการที่มีผลกระทบต่อความเป็นไปได้ของการผลิตข้าวสาลีเพื่อทดแทนการนำเข้า การยอมรับของเกษตรกรก็เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะทำให้นโยบายของรัฐบาลบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่

ในขณะที่ ยังไม่มีรายงานใดที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการยอมรับการปลูกข้าวสาลีของเกษตรกร

เพื่อให้การลงทุนเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวสาลีของรัฐบาลไม่เกิดผลดีที่สุดจำเป็นต้องหาทางให้การพัฒนาเทคโนโลยีเป็นที่ยอมรับของเกษตรกร การที่เกษตรกรจะยอมรับข้าวสาลีหรือไม่ คาดว่าจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น สภาพทางกายภาพ ความรู้ความเข้าใจในการผลิต ผลตอบแทนจากการผลิตข้าวสาลีโดยเปรียบเทียบ กับผลตอบแทนจากพืชอื่น ๆ เป็นต้น

เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการผลิตข้าวสาลี การวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องใช้การศึกษา 2 ขั้นตอนคือ ขั้นแรก ศึกษากระบวนการผลิตข้าวสาลีและขั้นที่สองวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นการศึกษาภาพรวมของระบบข้าวสาลี อันประกอบด้วยการผลิตและการตลาดข้าวสาลีในประเทศไทย นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของรัฐบาล เทคโนโลยีและสภาพการผลิตข้าวสาลีของเกษตรกรตลอดจนลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีสำหรับขั้นที่สอง เน้นศึกษาการยอมรับข้าวสาลีเข้าสู่ระบบการผลิตพืชของเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางที่จะทำให้ทราบว่า มีปัจจัยใดบ้างที่จะมีผลกระทบต่อความเป็นไปได้ของการพัฒนาการผลิตข้าวสาลีในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งสามารถนำไปประกอบการพิจารณาดำเนินการส่งเสริมการผลิตข้าวสาลีในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิจัยนี้จะศึกษาระบบการผลิตข้าวสาลีในประเทศไทย อันประกอบด้วย

1. สสำรวจระบบการผลิต เทคโนโลยีการผลิต ระบบตลาดและนโยบายการส่งเสริม

ของรัฐบาล

2. ศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนระบบการปลูกพืชของเกษตรกรผู้ปลูก

ข้าวสาลี

3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกข้าวสาลีของเกษตรกร

วิธีการศึกษา

1. สำรองการผลิตและการตลาดข้าวสาลีในประเทศไทย เพื่อให้เห็นลักษณะการผลิตข้าวสาลีในประเทศ รูปแบบองค์ประกอบของการตลาดข้าวสาลี การขายผลผลิตข้าวสาลีของเกษตรกร ลักษณะและปริมาณความต้องการข้าวสาลีในประเทศ การศึกษาการผลิตและการตลาดจะทำให้เห็นถึงกลไกและความสัมพันธ์บางประการขององค์ประกอบของการตลาดข้าวสาลี รวมถึงปัญหาที่จะนำไปสู่การแก้ไขเพื่อพัฒนาระบบข้าวสาลีได้
2. นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของรัฐบาล โดยวิเคราะห์นโยบายและการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของรัฐบาลในช่วงปี 2525-2530 เพื่อชี้ประเด็นสำคัญให้เห็นว่า นโยบายและการส่งเสริมของรัฐบาลที่ผ่านมา มีผลต่อการพัฒนาระบบข้าวสาลีมากน้อยเพียงใด
3. เทคโนโลยีและสภาพการผลิตข้าวสาลีของเกษตรกร ศึกษาถึงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวสาลีว่ามีความเป็นมาอย่างไร เพื่อให้เห็นสภาพของเทคโนโลยีที่มีอยู่ ตลอดจนถึงการใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวสาลีในไร่นาเกษตรกร
4. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลี เพื่อศึกษาถึงความสามารถของเกษตรกรในการยอมรับข้าวสาลีเข้าสู่ระบบการผลิตทางเกษตร รวมทั้งค้นหาปัญหาอันอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อยในโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของหน่วยงานของรัฐ
5. กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกร เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในการผลิต หรือ เลิกผลิต หรือ ไม่ผลิตข้าวสาลีของเกษตรกร โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มคือ
 - 5.1 ผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่

5.2 ผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อยในโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของหน่วยงาน

ของรัฐ

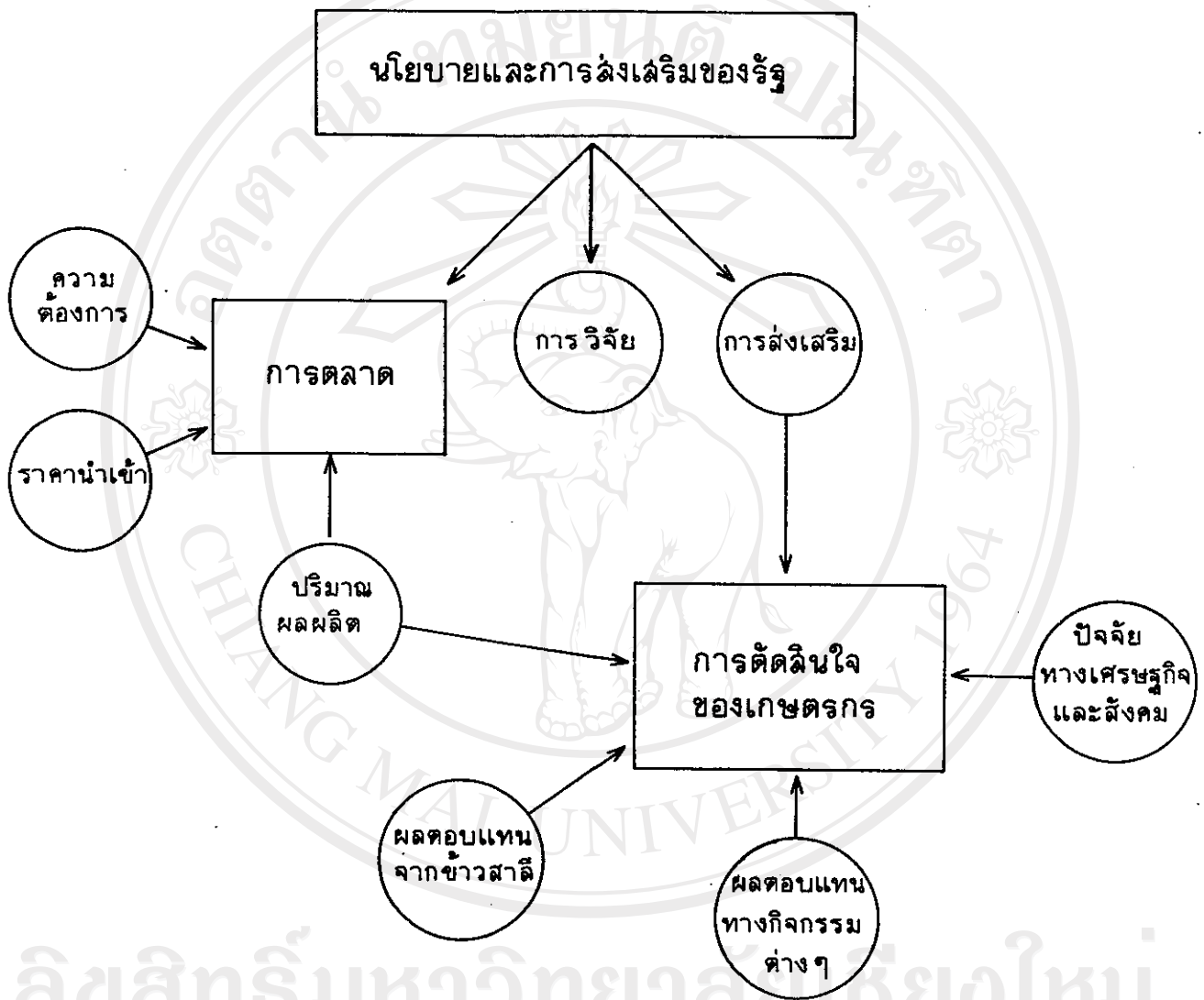
แนวทางและองค์ประกอบของการศึกษาระบบข้าวสาลีปรากฏดังภาพ 1.1

วิธีการจัดเก็บข้อมูล

1. การตลาดข้าวสาลีในประเทศไทย ศึกษาโดยการค้นคว้าจากข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลจากการสำรวจ ข้อมูลทุติยภูมิได้จากหน่วยงานต่าง ๆ และจากผลงานวิจัย ข้อเขียนที่เกี่ยวข้องกับการตลาดข้าวสาลีได้แก่ ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ศูนย์วิจัยข้าวแพร่ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ กรมส่งเสริมการเกษตร และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์พ่อค้าผู้ประกอบการค้าแบบแช่ โรงงานไม่แป็ง และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลี การสัมภาษณ์ในส่วนนี้มีได้ใช้แบบสอบถาม แต่ใช้วิธีการซักถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยตั้งประเด็นคำถามที่ต้องการซักถามไว้ก่อน

2. นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของรัฐบาล โดยจัดเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์วิจัยข้าวแพร่ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ กรมวิชาการเกษตร และอีกส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการศูนย์วิจัยข้าวแพร่ และนักวิชาการกรมส่งเสริมการเกษตร

3. เทคโนโลยีและสถานการณ์การผลิตข้าวสาลีของเกษตรกร ในส่วนของเทคโนโลยีการผลิตข้าวสาลีโดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่กรมวิชาการเกษตรได้พัฒนามาตามลำดับ และนำออกเผยแพร่ ส่วนหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการวิจัยข้าวสาลี ศูนย์วิจัยข้าวแพร่และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตร อำเภอดงขาง จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 1.1 องค์ประกอบการศึกษาระบบชาวล่าดีในประเทศไทย

ในส่วนของสภาพการผลิตข้าวสาลีของเกษตรกรข้อมูล ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร โดยอาศัยแบบสอบถามเพื่อศึกษาเกษตรกร 2 กลุ่มคือ

3.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่ในปีเพาะปลูก 2529/30 ในเขตอำเภอ แม่สายจังหวัดเชียงราย จำนวน 7 ราย

3.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อยในปีเพาะปลูก 2529/30 ในโครงการ ส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี ของกรมส่งเสริมการเกษตร ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 26 ราย

4. ข้อมูลสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลี ได้จากการ สัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อยในโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของหน่วยงาน ของรัฐ เนื่องจากนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีนั้น กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบด้านการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีในประเทศ และในปีเพาะ ปลูก 2529/30 กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดพื้นที่ที่จะดำเนินงานคือ อำเภอฝาง จังหวัด เชียงใหม่ ดังนั้นการศึกษาในส่วนนี้จึงได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะทำการศึกษาใน เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ช่วง คือ 1) ในปีเพาะปลูก 2529/30 2) ปีเพาะปลูก 2532/33 โดยในปีเพาะปลูก 2529/30 ได้แบ่งกลุ่มเกษตรกรที่จะศึกษาออก เป็น 3 กลุ่มย่อย คือ

4.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในปี 2529/30 โดยการรวบรวมรายชื่อผู้ปลูกข้าว สาลีในปีเพาะปลูก 2529/30 ในโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลี ของกรมส่งเสริมการเกษตร จากสำนักงานเกษตรอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวน 26 ราย รวมพื้นที่ปลูก 32.5 ไร่

4.2 เกษตรกรที่เคยปลูกข้าวสาลีแต่เลิกปลูก โดยการรวบรวมรายชื่อผู้ปลูกข้าว สาลีในเขตอำเภอฝาง ปี 2527-2528 (เนื่องจากการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของกรมส่งเสริม การเกษตรในเขตอำเภอฝาง เริ่มต้นในปีเพาะปลูก 2527/28) จากสำนักงานเกษตรอำเภอ ฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และไม่ปลูกต่อในปีเพาะปลูก 2529/30 ซึ่งมีจำนวน 15 ราย การศึกษา เกษตรกรกลุ่มนี้เพื่อทราบลักษณะของเกษตรกรเลิกปลูกข้าวสาลี

4.3 เกษตรกรผู้ไม่ปลูกข้าวสาลี เป็นเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของกรมส่งเสริมการเกษตร กำหนดจำนวนตัวอย่างเท่ากับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในปีเพาะปลูก 2529/30 จำนวน 26 ราย เพื่อศึกษาถึงลักษณะของเกษตรกรผู้ไม่ปลูกข้าวสาลี

ส่วนการศึกษาในปีเพาะปลูก 2532/33 ได้แบ่งเกษตรกรเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.4 ผู้ปลูกต่อเนื่องเป็นเกษตรกรที่อาจจะเริ่มปลูกในปีใดก็ได้ แต่รวมเวลาการปลูกตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป และปลูกต่อในปี 2532/33 ซึ่งจากการสำรวจในพื้นที่พบว่ามีจำนวน 9 ราย

4.5 ผู้เลิกปลูกเป็นเกษตรกรที่เคยปลูกข้าวสาลีในช่วงปี 2529-31 แต่ได้เลิกปลูกไปแล้วในปี 2532/33 มีทั้งสิ้น 129 ราย และอยู่ในตัวอย่างศึกษาจำนวน 32 ราย

5. กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกร ได้แบ่งเกษตรกรเป้าหมายเป็น 2 กลุ่มคือ

5.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่ เนื่องจากการผลิตข้าวสาลีในประเทศมีพื้นที่ปลูกค่อนข้างจำกัด และแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีการปลูกติดต่อกันมายาวนานกว่า 20 ปี ดังนั้น จึงกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะทำการศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในปีการเพาะปลูก 2529/30 มีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีจำนวน 7 ราย มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวสาลี รวม 970 ไร่

นอกจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่ในปีเพาะปลูก 2529/30 นี้แล้ว ยังได้สอบถามเกษตรกรผู้เคยปลูกข้าวสาลีแต่ได้เลิกปลูกไปแล้ว เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกปลูกข้าวสาลี ซึ่งมีจำนวน 2 ราย เคยปลูกข้าวสาลีในพื้นที่เฉลี่ย 42 ไร่/ราย

การกำหนดเกษตรกรเป้าหมาย กระทำโดยรวบรวมรายชื่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในปีเพาะปลูก 2529/30 จากสำนักงานเกษตรอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และสอบถามจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีถึงจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีในปีเพาะปลูก 2529/30 และเกษตรกรทั้งหมดที่เลิกปลูกข้าวสาลีไปแล้ว

5.2 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายย่อย กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษาในกลุ่มเดียวกับข้อ 4.1 - 4.5

วิธีการวิเคราะห์และรายงานผล

เป็นการศึกษาแบบบรรยาย โดยใช้ข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ โดยแบ่งการวิเคราะห์และรายงานผลเป็น 8 บท บทที่ 2 ศึกษาถึงการผลิตและการตลาดข้าวสาลีในประเทศไทย โดยกล่าวถึงการผลิตข้าวสาลีในประเทศ ตลาดและลักษณะการขายผลผลิตข้าวสาลี การใช้ข้าวสาลีในประเทศ การนำเข้าและราคาเมล็ดข้าวสาลีจากการนำเข้า ตลอดจนสรุปประเด็นสำคัญจากการศึกษาระบบตลาดข้าวสาลีในประเทศไทย เพื่อให้เห็นกลไกและความสัมพันธ์บางประการขององค์ประกอบอันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบข้าวสาลี บทที่ 3 กล่าวถึง นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีของรัฐบาล เพื่อชี้ให้เห็นว่านโยบายและแนวทางการส่งเสริมของรัฐบาลที่ผ่านมามีผลกระทบต่อการพัฒนาระบบข้าวสาลีมากน้อยเพียงใด บทที่ 4 กล่าวถึง เทคโนโลยีการผลิตข้าวสาลีและการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวสาลี สถานภาพของเทคโนโลยีการผลิตข้าวสาลีที่มีอยู่ และสภาพการผลิตข้าวสาลีของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลี ตลอดจนปัญหาในการผลิตข้าวสาลีของเกษตรกร บทที่ 5 กล่าวถึง ลักษณะของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่ และลักษณะของเกษตรกรรายย่อย เพื่อชี้ประเด็นสำคัญที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับข้าวสาลีในกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการส่งเสริมการปลูกข้าวสาลีในประเทศไทย บทที่ 6 กล่าวถึงการผลิตและรายได้ของเกษตรกรรายย่อย โดยแสดงให้เห็นถึงระบบพืชของเกษตรกรแยกตามกลุ่มที่ศึกษา เปรียบเทียบผลตอบแทนจากการผลิตข้าวสาลีกับพืชแข่งขัน และกิจกรรมนอกฟาร์ม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันกับพืชอื่นหรือกิจกรรมนอกฟาร์มในเชิงเศรษฐกิจ บทที่ 7 กล่าวถึง ทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาลีรายใหญ่และรายย่อย เพื่อชี้ประเด็นสำคัญในการตัดสินใจปลูกข้าวสาลี หรือ เลิกปลูก หรือ ไม่ปลูกข้าวสาลีของเกษตรกร บทที่ 8 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ